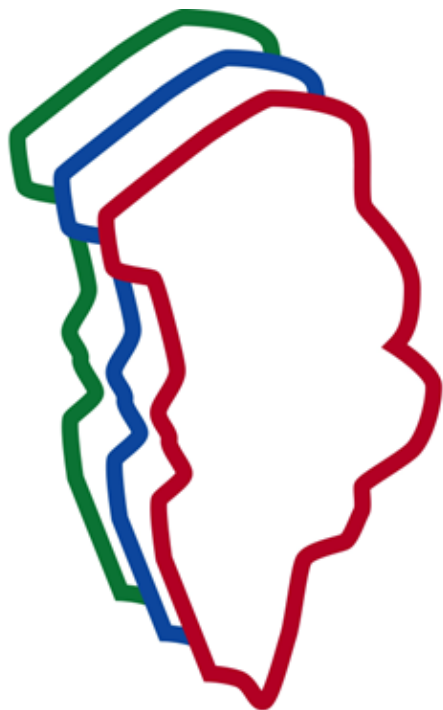

Ajaappiaq

Utoqqaat pillugit oqaaseqartartup

Inuit innarluutilillit pillugit oqaaseqartarfiup -
Tilioq, piffissamut 15 – 16.september 2025
inuit innarluutillit pillugit
ataatsimeersuartitsinerani, utoqqaat
innarluutillit pillugit oqallissaarusiaa

Utoqqaat pillugit oqaaseqartartoq, kiisalu allattoqarfik

Utoqqaat pillugit
oqaaseqartartoq,
Narsami allaffeqartartoq;
Kiiki, Kiista P. Isaksen

Atorfilittaq 1

Allaffissornermik
atorfilittaq, Qaqortumi
allaffeqartartoq;
Malu, Maline Lyberth

Isumaqatigiissuteqarluni
orniguttoqarsinnaavoq,
sianerluni allalluni,
teamsikkut kiinnerluni
ataatsimeeqateqarnerit,
saqqummiinerit.
Utoqqaat ilaqutaasut,
allallu utoqqarnut
tunngassuteqartut pillugit
saaffiginissinnaapput.

Utoqqaat – Suliassat;

- Utoqqarnut tamatunut oqaaseqartartuuneq – peqataatitsineq
- Utoqqaat atugarissaasa patajaallisarneqarnissaanut oqariartuuteqarneq – siunnersuineq
- Inatsisiliortoqartillugu utoqqaat tungaanut eqqummaarinnineq
- Utoqqaat atugarliortut immikkut isiginiassallugit
- Utoqqaat pisinnaatitaaffiunik ilitsersuineq – siunnersuineq
- Inatsisit atuuttut naapertorlugit, utoqqarnut sullissilluni aalajangiisinnaangilaq

Kisitsisit piviusut

- 67-it sinnerlugit ukiullit amerliartorput

Nuna tamakkerlugu;

2022: 4.174

2023: 4.330

2030: 5.995

Arnat 2018:

74,5-inik ukioqarput

Arnat 2050:

79,2-nik ukioqalersinnaapput

Nunaqarfinni;

2021: 500

2022: 517

2023: 521

Angutit 2018:

69,9 ukioqalerput

Angutit 2050:

75-inik ukioqalersinnaapput

- Sulisinnaasut ikiligaluttuinnarput (18-66 ukiullit)
2023-2033: sulisinnaasut 2.914-nik ikileriaassapput

Ajaappiaq

Kisitsisit piviusut august 2024

67-it ataallugit ukiullit innarluutillit, kiisalu
puiortunngorsimasut utoqqaat paaqqinniffiini najugallit.

67 ataallugit ukiullit **innarluutillit** utoqqaat paaqqinniffiini najugallit katillugit: **27**

Innarluutillit immikkorluinnaq pisariaqartitsinertik tunngavigalugu
inissamik naleqqunnerusumik utaqqinerminni allamik umigassaqaqnginnamik
naammagittarlutik sulit inuusukkaluaqalutik utoqqaat paaqqinniffiini
najuqaqartinneqarsinnaasarpuit.

Ilaqarput 50-it missiliorlugit ukioqartut, ukiorpassuarni naleqquttumik inissamik
neqeroorfigineqartanngitsut.
Tapersersortilerneqaratik "inissiinarneqarsimasut".

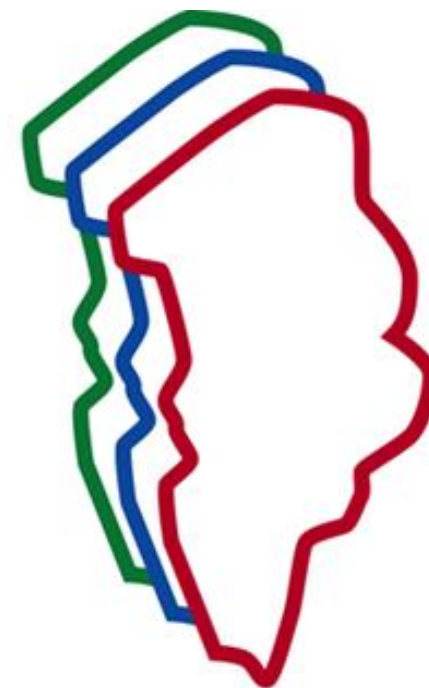
Utoqqaat, utoqqaat paaqqinniffiinut nuunissaminnut utaqqisut ilisimasagut:
2019-mi **176**, august 2024-mi **207**

Puiortunngorsimasut

Puiortunngorsimasimasut utoqqaat paaqqinniffiini najugallit katillugit: **126**

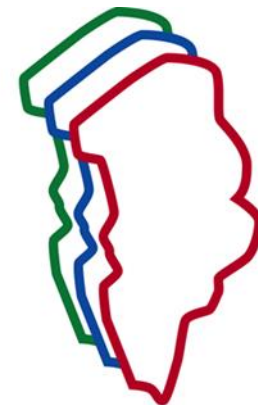
- Ilisimavarput sineriatsinni puiortunngortut inissamik utaqqillutik angerlarsimaffimmini ilaquttaminnit paaqqutarineqartartut.
- Illoqarfinni nunaqarfittatsinnilu sulisussaaleqineq tunngavigalugu, piffiit ilaani naammaginartumik isumassuisoqartanngilaq.
- “Utoqqaat angerlarsimaffiini aqutsisunit, sulisunit aamma najugaqartuniit oqaluttuarineqarpoq, pingaartumik akissarsiffinni annertunerusumik sulinngitsoortarneq atuuttartoq”.

Ajaappiaq

Utoqqaat innarluutilittut taperserneqartartut suli namminerisaminnik najugallit – utoqqaat innarluutilittut taperserneqartartut utoqqarnut paaqqutarinniffimmut inissamik utaqqisut

- Maj 2025, Kommuninut apeqqutigivara; Utoqqalinersiaqarsinnaatitaanermut (67+) inatsit innarluutilinnut tapersiisarneq naapertorlugu qassit namminerisamik najugaqarnersut?
- Akissutit aallaavigalugit **800-it** pallillugit amerlassuseqartut ilisimatinneqarpugut
- ❑ Tamanna tutsuiginavinnersoq aarleqqutigaa, Kommunit utoqqaat Innarluutilittut inatsit naapertorlugu taperserneqartartut **UTOQQAANEQ** aammalu Inatsit naapertorlugu **TAPERSIINEQ** immikkoortinneqartarsinnaasarsimannginneri, utoqqaallu innarluutilittut taperserneqartartut utoqqartuinnaq kisitsisini taputartuullugit akissuteqarsimasinnaasutut nalilerlugit.

Ajaappiaq

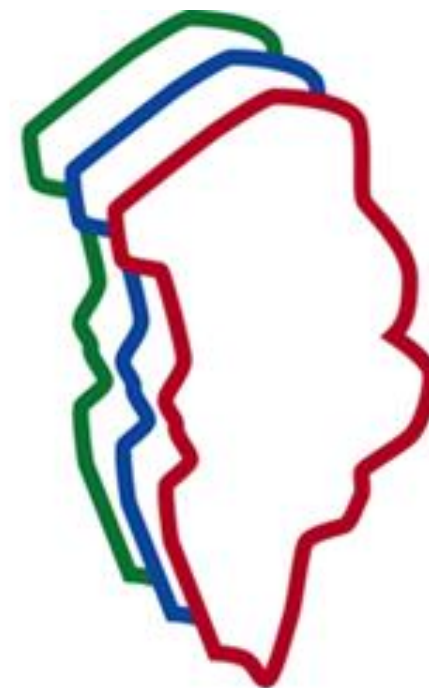

Nanginnera...

- 2025 ukiup affaa siulleg Kommunitut apeqqutigaa;

Utoqqaat utoqqalinersiaqarsinnaatitaanermut (67+) kiisalu innarluutiluttut taperseerqartartut utoqqaat paaqqutarinniffiitut inissamik neqeroorfigineqarnissamut qassit utaqquisuunersut?

- Naak Kommunit ilaannai akigaluartut, juli 2025 akissutit aallaavigalugit **75-it** utaqquisut ilisimatinneqarpugut, naak august 2024-mi toqqaanaq apersuunitsinni ilisimatinneqarluta utaqquisut **207-sut.** (nikingassut 132)

Ajaappiaq

Nanginnera...

- Tupigisuutiginnigitsoorsinnaanngilara, Inunnut innarluutilinnut inatsit nutarsarneqarneraniit ukiut tallimat ingerlanneqareeraluartoq illoqarfinni anginerusuniluunniit nalunaarsuineq sukumiisumik pigineqanngippat, taamaammat inunnut innarluutilinnut aamma utoqqarnut sumiiffinni assigiissumik ingerlatsinermi soorlu "sagsbehandlingssystem" ingerlanneqarlernissaa inassutiginarpoq.
- Taamaammat apeqqtutigerusunnarpoq inunnut innarluutilittut tapersiisarnermi § 76 naapertorlugu, Naalakkersuisut tamatuminnaga Kommunitut kisitsisit atorlugit naatsorsuutiniq noqqaassuteqartarnersut, aammalu tamanna eqqumaffigineqarluni atorineqarnersoq, matumani utoqqaat ikiorneqartariaqartullu amerliartuinnartillugit, assaallu sulisussat ikiliartuinnartillugit eqqarsaatiginerullugit.

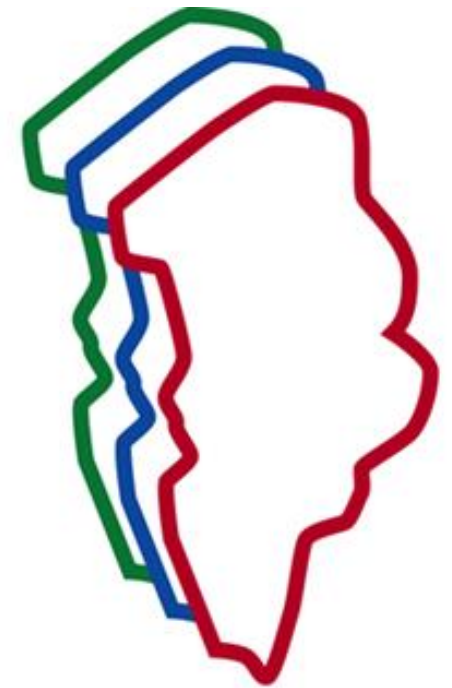
Nanginnera...

- Utoqqaat +67 inatsit naapertorlugu sumik ikiorsiissutini taparserneqartarnersut apeqqutigineqarmat, akissutigineqartut "akuleruullugit" tapersiissutit assiginnarpaat. Nuannaarutissatut akissutigineqarpoq sumiiffinni ataasiakkaani, + 67 tapersersorteqartitsarneq, aammalu innarluuteqarnermik peqquteqartumik paaqqutarinninneq, ingiallorteqartitsineq, qamutit innaallagissamoortut, illup iluani innarluuteqarneq peqqutigalugu naleqqussaannerit ingerlanneqartarnerat.
- Akissutini tiguneqartunitaaq taallattaarneqarpoq, puigortunngorsimasunik utoqqaat illuinut inissamik neqeroorfigineqarnissamut utaqqisoqartartoq, ilisimatitsissutigineqanngilarli qassiunersut?

Inuit innarluutilittut taperserneqartartut 67-it ataallugit ukiullit utoqqaat paaqqutarinnianiisinneqartartut

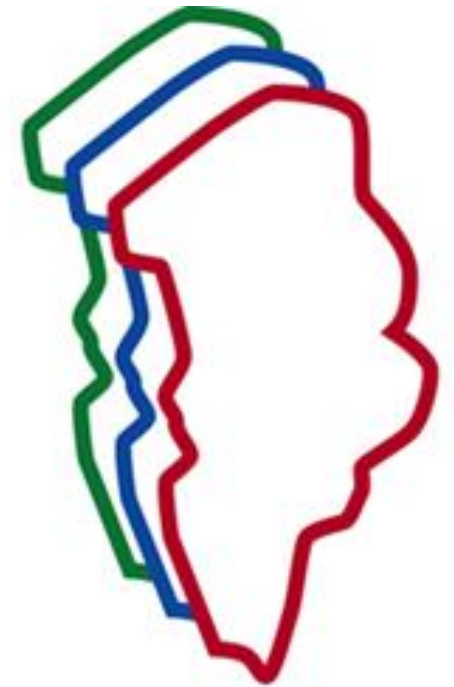
- ☐ Utoqqarnut paaqqinniffiit pillugit, piumasaqaatinik erseqqissunik peqarpa? init qanoq annertussuseqarnissaat (fysiske rammer), m2 inigisassaq inummut ataatsimut qanoq annertussusulerneqartassava?
- Peqqussutip atuutilerneraniit ukiut 27-it qaangiunnerisigut, Isumaginninnikkut nakkutilliisarnermi utoqqaat paaqqutarinniffiisa ingerlanneqarnerinut nakkutilliisussaataaneq Kommuninut piumasaqaatigineqalerpoq, oqaatigisariaqarpara qularalugu siusinnerusukkut Ombudmand eqqaasanngikkaanni misissuinerit sukumiisumik qitiusumiit ingerlaneqartarsimasimanersut?
- ☐ Kommunit marluk kisimi ajunngitsumik nakkutilliipput, marluk ilaanakortumik, ataaseq ingerlatsisimanani.

Ajaappiaq

Nanginnera...

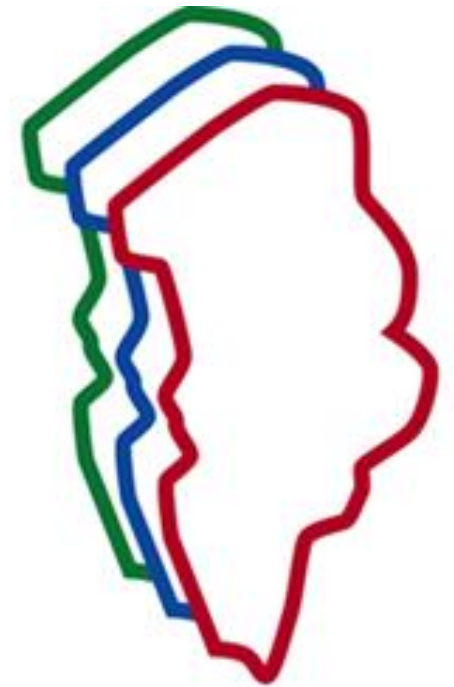
- 2024-mi misissuininni Kommuniit paasissutissiissutigineqarpoq inuit innarluutilittut taparserneqartartut 67-it ataallugit ukiullit **27-it** utoqqaat illuini najugaqartinneqartuusut.
- 2025 Kommunit apeqquteqaqqinninni, inuit innarluutillit taparserneqartartut 67-it ataallugit ukiullit **41-t** najugaqartinneqartut akissutigineqarpoq, taakkunannga ataasiakkaani pissaanermut inatsit naapertorlugu inisiisoqarnikuulluni.
- Inunnut innarluutilittut Inatsit § 38 aamma §§ 46 – 48 tunngavigalugu Kommunit pisussaaffeqarput, inuk innarluutilik tulluuttumik inimik neqeroorfigissallugu.

Ajaappiaq

Nanginnera...

- ❑ Nalunaarut nr 49, 31.august 2021-meersoq, Isumaginninnikkut nakkutilliisarneq pillugu §§ 65 – 71 naapertorlugu, qularutigaara utoqqaat illuini nakkutilliisarnermi, 67-it ataallugit ukiullit immikkoqqissaq nakkutilliiffigineqartarsimanersut, taamaatussatut akueriinarneqalerluni.
- Aarleqqutigaaara maannakkut **41**-suni, tunngaviusumik innarluutilittut pisinnaatitaaffiik tamakkiisumik sullinneqarlutik, siunnersorneqarlutik – ilitsersorneqarlutik pitsaasumik sullinneqarnersut? Angalasarninni naammattoortuatarakkit pineqartut, ass. sumiiffimmini ingiallorteqarsinnaanermik neqeroorfigineqartarsimanngitsullunniit, eqqumaffigineqartanngitsut.
- Utoqqaat innarluutillit 67-it sinnerlugit ukioqalereersimasut **61**-it, utoqqaat illuinut inissamik neqeroorfigineqarnissamik utaqqisuusut akissutit takutippaat.

Ajaappiaq

Puigortunngorneq, taavami?

- ❑ Inunnut innarluutilinnut tapersiisarneq naapertorlugu, innuttaasoq ukioqqortugaluarpalluunniit qulaajaanermik neqeroorfigineqartussaavoq, innuttaasoq inooqataanermi allatullu nalinginnaanerpaamik atugassaqaqqullugu.
- ❑ Nunatsinni kisitsisaatigineqanngilaq qassit puigortunngortuunermik nappaateqarnersut (126, 2024)
 - Angerlarsimaffimmi ikiorteqartitsisarnermi sulisut ilinniarsimasuugajunngillat, qanoq qulakkeerneqassava pitsaaliuinissaq?
 - Sulisut ilinniarsimanngitsut taama amerlatigitillugit, puigortunngortup sullineqarnerani qassit pissaanermut inatsit qanoq atorineqarnissaa ilisimaaraat apeqqusertarpara?
- ❑ Utoqqaat illuini puigortunngortut immikkoortortaarfii amerlanerit pisariaqartitaat naapertorlugu sullissinissamut naleqqussagaanngillat (avatangiisit).

Nanginnera...

- Puigortunngornermik qulaajaasarneq peqqinnissaqarfinni sillimaffigineqarpa suliniarfigineqarlunilu? Ilutigitillugu Puigortunngortarneq pillugu (Puigortunngornermut pilersaarut 2013) sumut killinnersoq apeqqutigerusunnarpoq, suut suliniutit ingerlanneqarnersut?
- Tamanna pillugu kikkut qulaajaanermi peqataatinneqassappat, Kommunini tamani puigortunngortunut ataqatigiissaarisoqanngitsoq ilisimavagatsigu?
- Naatsortuutigineqarpat, Utoqqarnut tapersiisarnermi inatsit 2027 atuutilissasoq, apeqqutigerusunnarpoq Kommunit piareersimanersut immikkut puigortunngortunut illersugaanissaat pillugu piareersimaffigissallugit, sullinneqarnerisalu qaffatsinneqarnissaat angumerissallugu?
- Nammineersinnaajunnaarsitsissarneq suunera qanorlu tamanna paasisassaanersoq inuiaqatigiinni eqqumaffigineqarpa?

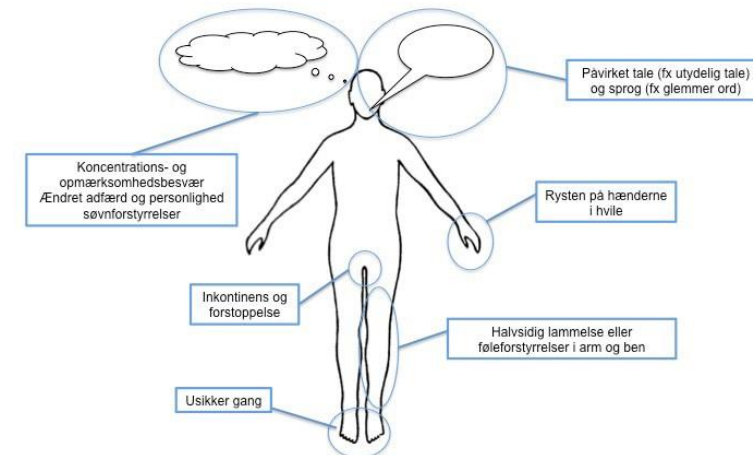
Sådan foregår udredning for demens / Qulaajaaneq

Flere symptomer på demens minder om en række andre sygdomme. Derfor er det vigtigt at komme til egen læge og **blive undersøgt**.

Hvis lægen vurderer, at der er tale om demens, bliver personen henvist til et **udredningsforløb** på en demens- eller hukommelsesklinik.

Der findes flere former for demenssygdomme. Udredning er vigtig, for man kan i nogle tilfælde **mindske** visse symptomer.

Andre gange kan man **lindre eller mindske symptomer** igennem fysisk aktivitet, socialt samvær, kost og motion. Det er normalt at være i tvivl, om det er symptomer på demens. www.aeldresagen.dk

Mange andre funktioner end hukommelsen kan rammes ved en demenssygdom. Figuren illustrerer nogle af disse. Se tekst for uddybelse

Demens skyldes ikke alder

Risikoen for at udvikle en demenssygdom stiger med alderen, men det er en myte, at demens er en naturlig følge af at blive ældre. Demens skyldes altid **sygdom i hjernen**. Kun få af de sygdomme, der giver symptomer på demens, kan helbredes. Men flere af sygdommene **kan behandles i større eller mindre grad**. Derfor er det **vigtigt at få afklaret præcist, hvilken sygdom, der har udløst demensen**, og få lagt en **plan for behandlingen**. Har man eksempelvis vaskulær demens, der kan skyldes blodpropper i hjernen, vil man typisk sammensætte en behandling, der **forebygger**, at der dannes flere **blodpropper**.

Piviusunik aallaavillit, utoqqaat nalaattagaat

Utoqqaat kisimiillutik angerlarsimaffimminiitut, ilaqutaasa ernumagalugit najugaqatigileraangamikkit amerlanertigut angerlarsimaffimmi ikiortit unitsinneqartarsimapput.

Innarluutilimmik ilaquttaminnik najugaqateqartut aamma angerlarsimaffimmi ikiorteqarnissamik neqeroorfigineqarsinnaapput. Taamaattoqartillugu angerlarsimaffimmi ikiorteqartitsisoqarsinnaavoq illup iluani suliaassanik oqilisaassinissamut.

Iserfigaara utoqqaq 80-nik ukiulik innarluutilik nammineersinnaanngitsoq siniffimmi nalasoq, niui nukeqanngillat, sanngiitsuullunilu. Sianeq iikkami nivingavoq, utoqqaap 1. meter missaanik sianeq inorpaa siniffiata tunuaniimmat, imigassaa nerriveeqqamiippoq aamma 1. meter missaanik ungasissuseqarmat tigusinnaanagu. Ullaamalli isertoqarnissaminik utaqqisimavoq, suaartartaraluarluni nipikikkami tusaaneqarsinnaasimanani.

90-nik ukiulik niui nukillaariartortut, utoqqaat illuanni najugalik, qamutiniik kaasuartakkanik qinusaraluarluni tuniumaneqannginnami ilaqutaasut pitsittariaqarsimavaat.

Iserfigaara 93-nik ukiulik, siniffigisani perusersartarfiup tungaanut qanillitinnikuusimavaa, perusersarfimmut anngutinngitsoortarsimalluni qarliminullu illoqqutsisoortarsimalluni, ikiorneqartinnani atisani nammineq taarsersinnaanngilai. Sulisut angutaannaat aggeraangata arnanik sulisunik takkuttoqarnissaa utaqqeqqaartariaqartarsimavaa.

Iserfigaara ukiunik arlalinnik utoqqaat illuanni najugalik; Tutsarluttuunera peqqutigalugu iluaqusersuuteqartinneqanngitsoq, najugaqarfimmini oqaloqatigiittunut malinnaasinnaanani oqaloqataasinnaangitsoq. Isertoqarneq ajornerarpoq, utoqqatsisutut misigisarnerarpoq. Ullup sivisunerpaartaa ineeqqamini assassorujoortartoq.

Iserfigaara utoqqaq 79 nik ukiulik Parkinsonimik nappaateqarami innarluutilik, ukiut tallimassaanik utoqqaat illuanni najugaqartoq. Iserfigigakku qissaserpoq pulaartoqarnerooq ajorami, ilaqutaqannginnami. Timaata pissusaani takuneqarsinnaavoq nappaateqartuusoq. Oqaluttuuppaanga puigortunngortutut sullinneqarnini naammaginagu, misigisarami meeqqatut oqaluffineqartarluni, uffa naleqarluni inuttut perusukkaluarluni. Misigisimasarsimavoq nakkarsarneqartarluni. Nammineerluni iisassani nakkutigeqqissaartarsimavai ilaanni paasisarsimagamiuk iisassani kukkusut. Oqaluttuupaatigut nerisassat pitsaanngitsut, namminerlu aalajangiisinnaasuuguni kalaaliminertorusunnerugaluarluni. Ilanngullugu oqaluttuupaatigut eqaarsaartinneqartartussaalluni, sulisullu piffissaqanngimmata ullormut taamaallaat minutsit pingasut eqaarsaartinneqartarluni, tamannali amigarerujussuarlugu.

Qanigisaasoq; Utoqqartartik puigortunngortutut napparsimavimmi qulaajaaffigineqarnikuusoq, puigortunngortut immikkoortorta qarfianiit sapinnginnerusut inaanut nuutinneqarnikuusoq, aperineqarnikuunngitsoq taamaattussaannarluttullu utoqqartaata maliinnarsimagaa. Utoqqartarput oqaaseqartorsuusimanngilaq naammagittaannartuulluni. Utoqqaat paaqqutarinniffianni atugassarititaasut toqqissisimanarnatillugu ajungaarmata, kissaatiginerpaagaluarlugu najugaqatigilersinnaanissaa, inissiamik innarluutilinnut tulluarsakkkamik naleqquttumik neqeroorfigineqarsinnaagaluarunik aaqqiineq pitsaanerpaagaluartoq.

Piviusunik aallaavillit, utoqqaat nalaattagaat

Ullut ilaani kingulliulluni neriartoraanni nerisassat nungungajassimasarput.

Ilisimavarput angerlarsimaffimmi ikiortit piffiit ilaanni 1 timip iluani angerlarsimaffiit marluk ornittariaqartaraat. Nunaqarfinni ukiut arlerlugit sulisoqartinneqann gitsut.

Sulisussaaleqineq atuutileraangat utoqqaat pilliutigineqartarput, ikiortissamik noqqaanermi ilisimavarput akunnerit arlallit tikillugu ullullu arlerlugit utaqqisoqartarsimasoq. Ilisimavarput sulisoqanngittoqartartoq, ass. Qanorooq 7. august 2025 aallakaatinneqartumi sulisut oqaluttuarmata.

Sulisussaaleqiffiup nalaani sulisut unnuarsiorput immikkoortortaqarfinni marlunni unnuarsiorfeqarsinnaasarput. Marluuttarialinnik passussigaangamik utoqqarnillu ikioqqusunit sianertoqaraangat pilertortumik ornigussinnaaneq ajorput. Ilanni ataanavissumik 16 tiimit sulisoqartariaqartarpoq.

Qanigisaasoq; Utoqqartaat ukioq kingulleq tappingersimavoq. Annerusumik iliuseqarfigineqarnikuunngitsoq, ilaanneeriarluni uppittartoq, immaqalu tamanna peqquteqartoq iluaqusersuuteqanngimmalluunniit, ajaperfissaqanngilaq inaa tappiitsunut tulluarsagaanngilaq. Qanigisaasup nammineq pisuutini (ajaappissanik) pitsittariaqarsimavaa, iluaqutiginnigisaanik, sungiusarneqanngimmat. Pisatamerngi karsit marluk, ineeqqamiipput isertermalli puarneqanngitsut, ini tappiitsumut tulluarsagaanngimmat, iliorarneqarsimanngitsut.

Utoqqaq 80-it sinnerlugit ukiulik angerlarsimaffimmi ikiorteqarnissamut akuerisaasimagaluartoq sulisussaqaanngimmat qaammatit arlerlugit ikiorteqanngitsoq. Nunaqarfiani arnat angutillu aalisarnermik aalisakkerinermillu suliaqarmata angerlarsimaffimmi ikiorteqarnermi sulisussaqaanngilaq.

Utoqqaat ilaat pisarissersuutaannartut misigilersimapput, tunuarsimaartunngorlutik. Ataatsimut isigalugu utoqqaat inuunermik imaqarnerusumik ujartuipput

Nakorsiarfissagut puujorneqarsinnaasarput.

Utoqqaat Nipaat, juni 2024 ataatsimeersuarpoq

Nuna tamakkerlugu angerlarsimaffimmi ikiorteqartarneq
eqqarsaatigalugu sulisut ikippallaartut, angerlarsimaffimmi
ikiorteqartitsisarneq nukittorsartariaqartoq.

Atugassarititaasut piffimmiit piffimmut assigiingitsorujussuusut
aaqqiivigineqartariaqartut.

Pisortat oqartussaaffiit, inatsimmik tunngaveqarluni kiffartuussiviit
soorlu Kommunit pisussaaffii tunngavigalugit utoqqarnut
atugassarititat inatsisitigut illersukkat ilaatigut tamakkiisumik
naammassineqarsinnaaneq ajortut unammillernartinneqarput.

Unnersiutissat, malitseqartariaqartut;

- Sammisassaqartitsinerit / aaqqissuusinerit pingaartinneqartut. Qilanaarisaqarneq; nunaliarneq, nerisassioqataaneq/igasinnaaneq.
- Utoqqaat naleqartinneqartut. Utoqqaat pisariaqartitaat naappertorlugit sullissineq. Oqartussaaffiit akimorlugit suleqatigiinnerit; Meeqqeriviit, Peqqinnissaqarfiit, Qanigisaasut, Timersoqatigiiffiit il.il.
- Qanigisaasunik unnuisoqarsinnaasarnera, akiliuteqalaarnikkut nereqataasinnaatitaanerat.
- Aqutsineq allaanerusoq, aalajangersimasumik ulluunerani, unnukkut unnuarsiortartullu aalajangersimasut sulisorineqartut.

Nanginnera...

- Puiortunngortut immikkoortortaqarfianni sulisut paarlaattarnerat "3 hold skift", toqqissisimanermik kinguneqarmat.
- Sapaatip akunneranut akunnerit 36-it sulisarneq, sulinngitsoortarnerit annikillisissimavaat. Ullup affaanik sulisinnaatitaaneq annertusarneqarsinnaava?
- Utoqqaat illuanni iluarineqaqisumik najugartut tamarmik immikkut sulisumik aaliangersimasumik attaveqaatilersorneqarneri.
- Sulisut ilinniarsimasut, ilinniartitseqqiinerit ataavartut, "RKV" ineriartortitsilluni ilinniartitsinerit. Sulilluartut.
- Namminerisamik angerlarsimaffigisami utoqqarnik pisariaqartitsisunik nakkutilliisinnaaneq, unnukkut nal. 22.30 tikillugu, pisariaqartitsivittoqartillugulu ulloq unnuarlu aamma periarfissiissutaasarsinnaalluni.

Toqqissisimanartumik utoqqalineq

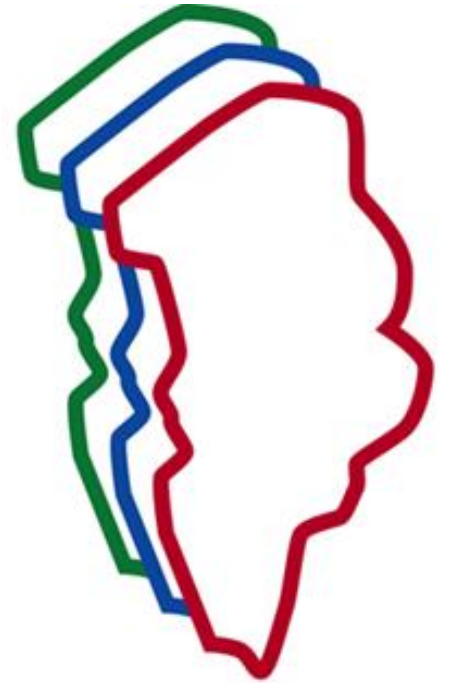
Naalakkersuisut utoqqaat
pillugit periusissiaat

Inatsisissaq

Siusissukkut iliuuseqarneq,
Piginnaangorsaqqiineq.
Pisariaqartitat aallaaviusut.

Qassinik ukioqalerutta
pinngitsoornata
pulaarneqassaagut?
Kikkut iliuuseqartussaapat?

Sulisussaqaarneq qanoq
qularnaasavarput?

Ajaappiaq